

DARIUSZ STĘPKOWSKI

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
„PRZEDMIOT BADAŃ W PEDAGOGICE OGÓLNEJ”,
KAZIMIERZ DOLNY, 9–11 CZERWCA 2025

Konferencja została zorganizowana przez Katedrę Pedagogiki Ogólnej Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Sekcję Pedagogiki Ogólnej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. Tematyka konferencji była nawiązaniem i zarazem kontynuacją trzech spotkań naukowych, które odbyły się w pierwszej dekadzie bieżącego stulecia i których dokumentacją jest seria „Seminarium Metodologii Pedagogiki Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego”, wydawana przez Oficynę Wydawniczą „Impuls”. *Spiritus movens*, a zarazem głównym koordynatorem konferencji był ks. prof. dr hab. Marian Nowak, którego zaangażowanie i wizja nadały wydarzeniu wyjątkowy charakter.

W ciągu trzech dni odbyło się siedem sesji tematycznych, podczas których ogłoszono dwadzieścia osiem referatów. Pierwsza sesja odbyła się po uroczystym otwarciu konferencji pod przewodnictwem Mirosława J. Szymańskiego (Akademia Pedagogiki Specjalnej). Jako pierwsza głos zabrała Janina Kostkiewicz (Uniwersytet Jagielloński), która wygłosiła referat pt. „Polskie tradycje w zakresie ontologicznych podstaw pedagogiki ogólnej”. Referentka podjęła się zadania dookreślenia fenomenu wychowania z perspektywy ontologicznej z pomocą trzech kategorii: „pomoc”, „harmonia” i „czyn”. Swoje analizy na temat każdej z tych kategorii oparła na wybranych wypowiedziach przedstawicieli międzywojennej pedagogiki polskiej, takich jak ks. Stanisław

---

Dr hab. DARIUSZ STĘPKOWSKI – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Instytut Nauk Socjologicznych i Pedagogiki, Katedra Pedagogiki; adres do korespondencji: ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa; adres e-mail: dariusz_stepkowski@sggw.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6855-1517>.

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

T. Podoleński, o. Jacek Woroniecki, Barbara Żulińska, ks. Zygmunt Bielawski, ks. Wincenty Granat.

Drugie wystąpienie było zatytułowane „Myśl pedagogiczna i jej antropologiczne ufundowanie jako składowa przedmiotu badań pedagogiki ogólnej”. Prelegentem był Jarosław Gara (Akademia Pedagogiki Specjalnej). Wychoząc od koncepcji myśli pedagogicznej Romana Schulza i antropologicznych fundamentów pedagogiki ogólnej Janusza Gniteckiego, Gara wskazał na granice wychowania, które wynikają ze światopoglądowych przesłanek myślenia i działania pedagogicznego. Jego zdaniem zawarte w poglądzie na świat implikacje pedagogiczne powinny być zarówno ujawniane, jak i problematyzowane w społecznym dyskursie edukacyjnym.

Jako trzeci w pierwszej sesji wystąpił Rafał Włodarczyk (Uniwersytet Wrocławski). Tytuł jego referatu brzmiał „Wyobraźnia pedagogiczna jako przedmiot badań pedagogiki ogólnej”. W swoim wystąpieniu prelegent przybliżył wyobraźnię jako kategorię filozoficzną i psychologiczną, a następnie omówił przykłady zastosowania jej w kontekstach pedagogicznych.

Ostatni referat w tej sesji wygłosiła Teresa Olearczyk (Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie). Tytuł jej wystąpienia brzmiał „Pedagogiczny model ciszy i jego znaczenie we współczesnej pedagogice chaosu”. Prelegentka zaprezentowała swoje wieloletnie badania nad ciszą i model teoretyczny, który opracowała na ich podstawie. Po tym odbyła się dyskusja nad wszystkimi wystąpieniami.

Na drugi dzień konferencji przewidziano trzy sesje – dwie przed południem i jedną po południu. Pierwszej przewodniczył Jarosław Gara (Akademia Pedagogiki Specjalnej). Jako pierwsza wystąpiła Alina Wróbel (Uniwersytet Łódzki), która przedstawiła temat „Kategorialny aspekt przedmiotu badań pedagogiki ogólnej. Ciągłość i zmiana w kontekście interdyscyplinarnym”. Prelegentka wskazała refleksję nad językiem pedagogiki jako konieczny warunek i obszar poszukiwania przedmiotu pedagogiki ogólnej. W tym obszarze wciąż aktualny pozostaje paradygmat interdyscyplinarności, który umożliwia zarówno śledzenie swoistej wędrówki pojęć między różnymi dyscyplinami i dziedzinami wiedzy, jak i konceptualizację ich przedmiotu z pomocą języka jako instrumentu nie tylko komunikacji, lecz również poznania. W drugim wystąpieniu Dariusz Stępkowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) zaprezentował temat „Dwa językowe obrazy pedagogiki”. W nawiązaniu do lingwistycznej koncepcji językowego obrazu świata prelegent przedstawił dwie linie etymologiczne wyrazu specjalistycznego (terminu) ‘pedagogika’. Pierwsza z nich opiera się na starogreckim wyrażeniu *pais ago* (‘prowadzę dziecko’), druga na wywodzącym się również z greki

starożytnej słowie *paideia*. Pierwsza linia prowadzi do modelu pąjdetycznego, druga – pąjdeutycznego. Oba modele różnią się nie tylko fenomenami źródłowymi, lecz również odmiennymi koncepcjami działania pedagogicznego.

Trzeci referat w tej sesji wygłosiła Joanna Aksman (Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie). Zatytułowała go „Doświadczenia medialne współczesnych nauczycieli jako zapomniany przedmiot badań współczesnej pedagogiki”. Zaprezentowała w nim swoje badania empiryczne w obszarze wskazanym w tytule. Po niej głos zabrał Andrzej Sowiński (Uniwersytet Szczeciński) z referatem pt. „Samowychowanie w pedagogice ogólnej – problematyka i pola badania”. Prelegent omówił samowychowanie jako kategorię pedagogiczną i zasugerował trzy pola problemowe, w których warto byłoby ją zgłębić, zwłaszcza przez badania empiryczno-eksperymentalne: 1) samowychowanie jako czynnik rozwojowy, 2) związek samowychowania z wychowaniem i 3) swoistość samowychowania. Podobnie jak poprzedniego dnia, po ostatnim referacie odbyła się dyskusja.

Po przerwie odbyła się trzecia sesja pod przewodnictwem Rafała Włodarczyka (Uniwersytet Wrocławski). Pierwszy wystąpił Mirosław J. Szymański (Akademia Pedagogiki Specjalnej) z referatem pt. „Potrzeba badań nad aktywnym uczeniem się. Wybrane pola badawcze”. Po omówieniu stanu refleksji dydaktycznej na temat uczenia się aktywnego, referent zwrócił uwagę na wybrane pola problemowe warte penetracji badawczej. Zaliczył do nich m.in. identyfikację w różnych grupach społecznych indywidualnych potrzeb uczenia się, opracowanie interdyscyplinarnej strategii działania w zakresie aktywnego uczenia się i przygotowanie autodydaktycznych materiałów metodycznych.

Charakter aplikacyjny, podobnie jak poprzedni, miał referat Walentyny Wróblewskiej (Uniwersytet w Białymstoku) zatytułowany „Potrzeba badań nad autoedukacją. Wybrane pola badawcze”. Po niej do zabrania głosu został poproszony Piotr Magier (Katolicki Uniwersytet Katolicki Jana Pawła II), który przestawił referat pt. „Badania pedagogiczne a ogólna metodologia nauk – zakresy zbieżności i rozbieżności”. Mówiąc o relacji między wymienionymi w tytule dwoma naukami – ogólną metodologią nauk i pedagogiką – przyjął za podstawę wprowadzone przez Andrzeja Bronka dwa rodzaje obecności jednej nauki w drugiej: systemową i pozasytemową. Po krótkiej charakterystyce każdej z tych obecności przedstawił propozycję traktowania pedagogiki ogólnej jako metapedagogiki. Następnie wystąpiła Beata Przyborowska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) z referatem pt. „Innowacyjnie zorientowana pedagogika ogólna”. Na tle dynamicznych zmian w wielu obszarach życia i edukacji prelegentka nakreśliła projekt pedagogiki ogólnej jako pedagogiki innowacyjnej (innowatoryki edukacyjnej).

Tę sesję zakończyło wystąpienie Artura Banaszaka (Akademia Nauk Stosowanych WSGE im. A. De Gasperi'ego w Józefowie). Przedstawił on temat „Społeczno-kulturowe uwarunkowania edukacji jako przedmiot badań pedagogiki ogólnej: wyzwania, perspektywy i kierunki rozwoju”. Tradycyjnie sesję zakończyła dyskusja na tematy podjęte w referatach.

Po południu odbyła się jedna sesja, która została podzielona na dwie części. W pierwszej części przewodniczenie zostało powierzone Beacie Przyborowskiej (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu). Jako pierwsza głos zabrala Maria Boużyk (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), która przedstawiła referat pt. „Filozoficzne podstawy pedagogiki czy filozofia u podstaw pedagogiki? Głos w dyskusji wokół przedmiotu badań pedagogiki ogólnej”. W punkcie wyjścia referentka skonstatowała kryzys pedagogiki ogólnej wynikający z eliminacji w niej filozofii. Na podstawie tej diagnozy rozważyła dwa zarysowujące się we współczesnej nauce o wychowaniu (pedagogice) nastawienia do filozofii, które wyeksplikowała w tytule swojego wystąpienia. Zdaniem Boużyk, filozofii należy przywrócić należne jej miejsce u podstaw pedagogiki. Jako kolejny wystąpił Andrzej Pawłucki z referatem „Metodologiczne ujęcie przedmiotu badań w pedagogice olimpizmu”. Główną osią swojej refleksji uczynił on *homo olympicus* jako kategorię wyrastającą z idei pokoju olimpijskiego. Na podstawie tej kategorii zwerbalizował konsekwencje metodologiczne dotyczące pedagogiki olimpizmu.

W drugiej części relacjonowanej sesji przewodniczenie przejęła Alina Wróbel (Uniwersytet Łódzki). Pierwszego do zabrania głosu zaprosiła Marka Jeziorańskiego (Katolicki Uniwersytet Katolicki Jana Pawła II), który przedstawił referat pt. „*Specificum pedagogicum* jako kryterium przedmiotu badań w pedagogice”. Tyłowy termin *specificum pedagogicum* referent wyjaśnił w nawiązaniu do profilu i/lub *proprium* wyróżniającego myślenie i działanie pedagogiczne spośród innych sposobów myślenia i działania człowieka. Jako kryterium przedmiotu badań w pedagogice *specificum pedagogicum* może pomóc w wyjaśnieniu ontologicznych, antropologicznych i aksjonormatywnych uwarunkowań wychowania.

Drugi referat w tej sesji przedstawiła Ewa Smółka (Lubelska Akademia WSEI). Jego tytuł brzmiał „Obecność w czasach nieobecności. Współczesne konteksty definiowania istoty oddziaływań wychowawczych”. Punktem wyjścia dla swoich rozważań referentka uczyniła powszechnie obserwowane zaburzenia relacji interpersonalnych w rodzinie spowodowane korzystaniem przez dzieci z mediów informatycznych. Rozpatrując tę sytuację z perspektywy pedagogiki personalistycznej, Smółka zachęcała do refleksji nad feno-

menem nieobecności i jej niepokojącymi konsekwencjami oraz przeciwdziałania im przez budowanie relacji wewnątrzrodzinnych.

Ostatni referat w tej sesji został wygłoszony przez zespół badawczy z Akademii Bialskiej w Białej Podlaskiej w składzie: Ewa Pawłowicz-Sosnowska, Sebastian Sobczuk i Karol Sudewicz. Zespół zdał relację z realizacji i wyników międzynarodowego projektu ECOSTYLE – *Environmental and Outdoor Education Working Methods*.

W trzecim dniu konferencji organizatorzy utrzymali intensywne tempo pracy i zaplanowali dwie sesje tematyczne. Porannej przewodniczył Andrzej Pawłucki. Pierwszy w kolejności wystąpił Marian Surdacki (Katolicki Uniwersytet Katolicki Jana Pawła II), który wygłosił referat zatytułowany „Badania historyczne nad dobroczynnością i miłosierdziem a pedagogika chrześcijańska”. Z perspektywy historii wychowania przedstawił on powstanie i ewolucję koncepcji opieki społecznej jako głównej kategorii pedagogiki chrześcijańskiej. Po nim zabrał głos wychodzący się z tego samego uniwersytetu Wiesław Partyka. Tytuł jego referatu brzmiał: „Obraz nauczyciela-wychowawcy w II Rzeczypospolitej w badaniach Zygmunta Kukulskiego”. Podstawą do zrekonstruowania wspomnianego w tytule obrazu nauczyciela-wychowawcy były dane zgromadzone przez Kuklińskiego w badaniu sondażowym, które przeprowadził pod koniec lat dwudziestych XX wieku w formie pisemnej ankiety. Zaprezentowane wyniki postawiły w nowym świetle często wyidealizowane spojrzenie na międzywojenny etos nauczyciela polskiego.

Jako trzecia wystąpiła Bożena Marzec (Akademia Humanitas w Sosnowcu) z referatem „Społeczne i kulturowe konsekwencje współczesnych produktów edukacji. Analiza procesów i efektów kształcenia). Część referatową tej sesji zamknęło wystąpienie Anny Lendzion (Akademii Bialskiej w Białej Podlaskiej i Katolicki Uniwersytet Katolicki Jana Pawła II) pt. „Koncepcja wczucia (*Einführung*) Edyty Stein jako podstawa teorii empatii osobowej w opracowaniu Zenona Uchnasta i jej znaczenie psychopedagogiczne”. Na koniec odbyła się dyskusja.

W ostatniej, siódmej w kolejności sesji przewodniczenie zostało powierzone Dariuszowi Stępkowskiemu (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Wystąpiło w niej pięcioro prelegentów. Jako pierwsza głos zabrała Danuta Opozda (Katolicki Uniwersytet Katolicki Jana Pawła II). Jej referat nosił tytuł „Transgresja przedmiotu badań i dylematy z tym związane w perspektywie pedagogiki rodziny”. Prelegentka przedstawiła zagadnienie wykraczania poza granice wynikające z przedmiotu formalnego przyjętego w danej dyscyplinie wiedzy. Na szczególną uwagę zasługuje zaproponowane rozróżnienie między przedmiotem badań pedagogicznych a przedmiotem

pedagogiki ogólnej. W tym kontekście rozważyła niektóre problemy i wyzwania stojące przed badaczami w związku z prowadzeniem i korzystaniem z wyników badań trans- i interdyscyplinarnych.

Potem wystąpiła Agnieszka Linca-Ćwikła (Katolicki Uniwersytet Katolicki Jana Pawła II) z referatem „Ontologiczne podstawy wychowania w świetle współczesnej wiedzy biologicznej o rozwoju człowieka”. W punkcie wyjścia prelegentka zwróciła uwagę na deklarowane w neuronaukach rzekome definitywne ustalenie natury człowieka. Patrząc z perspektywy personalistycznej, a w szczególności chrześcijańskiej filozofii ciała, wskazała na wynikające stąd niebezpieczeństwa nie tylko dla rozumienia wychowania i edukacji, lecz również działania pedagogicznego.

Urszula Tokarczyk-Bar (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), przedstawiła referat pt. „Pedagogika ogólna czy wstęp do pedagogiki? Dziedziny pedagogiki ogólnej w ujęciu Janusza Gniteckiego w kontekście standardu kształcenia przygotowującego do pełnienia zawodu nauczyciela”. Nawiązując do holistycznej koncepcji pedagogiki ogólnej wymienionego w tytule pedagoga, w której ramach rozróżnia się pedagogikę empiryczną, prakseologiczną i hermeneutyczną, wskazała na zakresy należące do pola problemowego. W tym kontekście rozważyła marginalizację pedagogiki ogólnej jako przedmiotu akademickiego, a w szczególności w ramach przygotowania pedagogów przedszkolnych i wczesnoszkolnych.

Jako czwarty zabrał głos Andrzej Madej (Stowarzyszenie Genius Loci), który zaprezentował temat „Pedagogika ogólna dla samokształcenia”. Referent podzielił się swoimi doświadczeniami nabytymi w trakcie realizacji autorskiego programu uczenia (się) pozaszkolnego, a w szczególności odnośnie do podstawowej zasady w tym programie i osobnego obszaru działania – samokształcenia w rodzinie.

W relacjonowanej sesji i w całej konferencji ostatni referat wygłosił ks. prof. Marian Nowak (Katolicki Uniwersytet Katolicki Jana Pawła II). Tytuł jego referatu brzmiał „Antropologiczne, ontologiczne i aksjologiczne podstawy badań pedagogiki ogólnej”. Po swoim wystąpieniu prelegent, a jednocześnie przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Konferencji zakończył obrady i zamknął spotkanie, zachęcając do podejmowania dalszych działań na rzecz aktywizowania środowiska pedagogów ogólnych.

Pomimo obfitego w referaty program konferencji organizatorzy zadbali również o przyjazną atmosferę w trakcie i poza obradami. W tym drugim zakresie uczestnicy wzięli udział drugiego dnia w zwiedzaniu Kazimierza Dolnego i rejsie statkiem spacerowym po Wiśle, a wieczorem w ramach uroczystej kolacji uczczono 70. rocznicę urodzin ks. prof. Mariana Nowaka.